

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

переміщеннями капіталу, а з іншого – утворення міжнародних організацій, які формують певні правила міждержавної взаємодії. Спеціалізація національних економік в результаті вказаних трансформацій відбувається в рамках глобально диверсифікованої конкурентоспроможності.

При цьому місце країни у глобальному рейтингу конкурентоспроможності кореспондується з рейтингом конкурентоспроможності національних інноваційних систем.

Як встановлено в результаті дослідження, світова економіка демонструє спадні тенденції розвитку, що зумовлює необхідність конкурентної трансформації національних економік під впливом кризових явищ з метою подолання міждержавної нерівноваги і розриву між високорозвиненими країнами і країнами, що розвиваються та країнами з перехідною економікою (у 2000р. співвідношення ВВП найбагатших і найбідніших країн становило 86:1), викликаного відмінностями у рівнях конкурентоспроможності.

Найважливішою умовою підвищення рівня конкурентоспроможності національних економік в сучасних умовах є актуалізація використання інтелектуального потенціалу та впровадження інноваційних конкурентних переваг.

З урахуванням, реалій, що склались, вказаний шлях є найбільш прийнятним для України, яка займає усталені позиції за певними складовими Індексу глобальної конкурентоспроможності.

В результаті аналізу циклічності розвитку економіки України за допомогою базисного показника темпу зростання реального ВВП, з використанням методу аналітичного вирівнювання отримано трендову модель у вигляді полінома 5-го порядку, яка демонструє прояви економічного циклу в інтервалі 1990-2008рр. на фоні скорочення національної економіки в інтервалі 1990-2011рр. (звуженого відтворення).

Як свідчать результати проведеного аналізу, невикористання потенціалу фази піднесення мінімум на 25,8%, не дозволило національній економіці до цього часу вийти на рівень виробництва 1990р., що призвело до гострої нестачі результатів поточного виробництва (ВВП) для покриття потреб споживання (в 2011р. валовий зовнішній борг України перевищив 124 млрд. дол., що становить 85% ВВП).

Використання можливостей діагностованого нового економічного циклу, який розпочався у 2008р., ставить завдання зміни тенденцій розвитку національної економічної системи, що актуалізує завдання формування міжнародної конкурентоспроможності національної економіки в посткризових умовах.

До пріоритетних завдань відповідної діяльності держави належать такі: контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції; аналіз конкурентного середовища; недопущення та запобігання монополізації товарних ринків; регулювання діяльності підприємницьких та природних монополій, захист та заохочення добросовісної конкуренції; забезпечення прогресивних тенденцій розвитку економіки.

При цьому забезпечення добросовісної конкуренції у якості визначальної умови передбачає застосування методів антимонопольного регулювання. Основною метою *антимонопольного регулювання* є сприяння розвитку конкуренції – рушійної сили і визначального чинника забезпечення ефективності ринкової системи господарювання. Під впливом конкуренції між суб'єктами ринкових відносин розвиваються процеси концентрації та централізації виробництва і капіталу, які пов'язані з процесами концентрації ринку (набуття відносно невеликою кількістю ринкових суб'єктів контролю над дедалі зростаючою часткою ринку. Об'єктивним наслідком даних процесів є тенденція до монополізації (фірма має монополювальну владу тоді, коли вона, впливаючи в односторонньому порядку на ціну свого товару і обсяг продажів, змінює стан і структуру ринку загалом).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

- Білоцерківцев В.В., Завгородня О.О., Лебедева В.К. та ін. Міжнародна економіка / За ред. А.О.Задої, В.М.Тарасевича. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416с.
- Чернега О.Б. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств (організацій). – Львів: «Магнолія 2006», 2010. – 261с.
- Макогон Ю.В., Орехова Т.В., Медведкін Т.С. Теоретичні і прикладні проблеми моделювання сталого розвитку економічних систем [Монографія] / під заг. ред. Макогона Ю.В. – 2013. – 180 с.
- UNCTAD World Investment Report, 2011 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.unctad.org>

НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АПК УКРАЇНИ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ

Антонюк Г.Я., к.е.н., старший викладач кафедри міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Львівського національного аграрного університету (Україна)

Федоришин Н.Ю., к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин Львівської комерційної академії (Україна)

Салопанова А.А., асистент кафедри міжнародних економічних відносин Львівської комерційної академії (Україна)

Антонюк Г.Я., Федоришин Н.Ю., Салопанова А.А. Напрями посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському продовольчому ринку.

У статті обґрунтовано вагомість посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському ринку. Проблема підвищення конкурентоздатності АПК на європейському ринку у статті актуалізується з огляду на приєднання України до зони вільної торгівлі з ЄС, що спричинить перетворення вітчизняного ринку на ринок збуту європейського продовольства та продукції сільського господарства і зумовить поглиблення кризи в АПК. Доведено, що підтримка АПК та стимулювання виробництва державою є пріоритетним напрямом розвитку. Розв'язання зазначених проблем, врахування зарубіжного досвіду дозволить вивести АПК України на новий конкурентоспроможний рівень. Узагальнено чинники, що перешкоджають зміцненню конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК. Доведено, що вирішення цих питань є необхідним кроком на шляху до досягнення ефективного розвитку сфери АПК, зайняття кращих позицій на міжнародному ринку. Запропоновано пріоритетні заходи щодо посилення конкурентних переваг України на європейському продовольчому ринку. Підвищення конкурентоспроможності цієї галузі є необхідною складовою на шляху до підвищення загального розвитку країни, особливо в сучасних умовах.

Ключові слова: конкурентоспроможність, аграрний сектор, сільськогосподарська продукція, зона вільної торгівлі між Україною та ЄС, європейський продовольчий ринок.

Антонюк А.Я., Федоришин Н.Ю., Салопанова А.А. Направления усиления конкурентоспособности АПК Украины на европейском продовольственном рынке.

В статье обоснована весомость усиления конкурентоспособности АПК Украины на европейском рынке. Проблема повышения конкурентоспособности АПК на европейском рынке в статье актуализируется, учитывая присоединение Украины к зоне свободной торговли с ЕС, что повлечет преобразование отечественного рынка на рынок сбыта европейского продовольствия и продукции сельского хозяйства и обусловит углубление кризиса в АПК. Доказано, что поддержка АПК и стимулирование производства государством является приоритетным направлением развития. Решение указанных проблем, учет зарубежного опыта позволит вывести АПК Украины на новый конкурентоспособный уровень. Обобщены факторы, препятствующие укреплению конкурентоспособности отечественной продукции АПК. Доказано, что решение этих вопросов является необходимым шагом на пути к достижению эффективного развития сферы АПК, занятия лучших позиций на международном рынке. Предложено приоритетные меры по усилению конкурентных преимуществ Украины на

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

европейском продовольственном рынке. Повышение конкурентоспособности этой отрасли является необходимой составляющей на пути к повышению общего развития страны, особенно в современных условиях.

Ключевые слова: конкурентоспособность, аграрный сектор, сельскохозяйственная продукция, зона свободной торговли между Украиной и ЕС, европейский продовольственный рынок.

Antonyuk H., Fedoryshyn N., Salopanova A. Priorities of Ukrainian agriculture competitiveness increase on the European market.

Ukrainian agrarian production competitiveness strengthening on the European market is substantiated in the article. The problem of agrarian production competitiveness strengthening is actualized in the process of concluding the Free Trade Zone Agreement between Ukraine and EU because it will transform Ukrainian market into the market for European agrarian products and will cause cease deepening. It is proved that the support to agrarian sector and production encouraging should be one of the governmental activity priorities. Solving the problems above and adaptation of foreign experience will allow to raise the competitiveness of Ukrainian agrarian sector. The reasons which decline the competitiveness of agrarian production are generalized. It is proved that solving of these problems is important for the effective development of Ukrainian agrarian sector and improving its positions on the international market. Prior tasks are offered for the competitiveness improving on the European market. Competitiveness improving of the agrarian production is a considerable component of the national economic development, especially in the contemporary circumstances.

Keywords: competitiveness, agrarian sector, agricultural product, free trade zone between Ukraine and EU, European food market.

Постановка проблеми. Аграрний сектор посідає важливе місце в економіці України, тут виробляється 11% ВВП, створюється 17,6% валової доданої вартості, у ньому зайнято майже 17,2% загальної чисельності працюючих в державі [8].

Найбільшу питому вагу вітчизняної аграрної продукції виробляють дрібні селянські домогосподарства. Проте цілеспрямована робота щодо впровадження науково обґрунтованих технологій утримання худоби, збалансованої годівлі, ветеринарного обслуговування, селекції у підсобних господарствах не ведеться, що призводить до того, що їх продукція не відповідає вимогам якості та безпеки в рамках угод СОТ та вимог ЄС і є неконкурентоспроможною. Тому створення зони вільної торгівлі з ЄС призведе до втрати вагомого джерела сукупного доходу сільських родин (за підрахунками експертів проблема торкнеться близько 3 млн осіб).

Відсутність належних заходів органів державного управління щодо вирішення цієї проблеми вже призвело до низки загрозливих явищ в аграрному секторі економіки України, серед яких: (1) зменшення кількості рогатої худоби у 2012 р. порівняно з 1990 р. у 5,4 раза; (2) деконцентрація виробництва сільськогосподарської продукції; (3) скорочення виробництва у 2012 р. порівняно з 1990 р. м'яса майже у 2 раза, молока у 2,1 раза, вовни у 8 разів, цукрових буряків у 2,4 раза [8].

За умови збереження існуючого низького рівня конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на європейському ринку зростає небезпека посилення таких негативних тенденцій: 1) виробники аграрної продукції недоотримуватимуть доходу, що призведе до погіршення соціально-економічних умов у сільських місцевостях; 2) надалі зростатиме негативне сальдо зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС загалом та по сільськогосподарській продукції зокрема; 3) збільшиться частка імпортової продукції у сукупному споживанні продуктів харчування в Україні.

Ця проблема актуалізується з огляду на перспективу створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що призведе до перетворення вітчизняного ринку на ринок збуту європейського продовольства і продукції сільського господарства, зумовить поглиблення кризи в АПК і розвитку сільських територій та створить загрозу продовольчій безпеці держави.

Важливість та актуальність посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському ринку пояснюється, серед інших, такими факторами, як:

1) підвищення цін на сільськогосподарську продукцію внаслідок загострення світової продовольчої кризи та збільшення виробництва й використання біологічного палива, що обумовлює збільшення потенційного попиту на вітчизняну продукцію;

2) зростання попиту у європейських країнах на органічну продукцію (вирощену без використання синтетичних хімікатів, гормонів росту, генетично модифікованих організмів (ГМО) та яка переробляється без використання консервантів, барвників, стабілізаторів), причому ціни на таку продукцію вищі на 20-50%, а для її вирощення в країнах ЄС використовується лише 3,5% загальних сільськогосподарських площ. Зважаючи на те, що в Україні вся вироблена сільськогосподарська продукція є органічною, вітчизняні агропідприємства є потенційними експортерами цієї продукції на ринки країн ЄС;

3) у виробництві сояшинокової олії і зернових лише 20% виробленої в Україні аграрної продукції споживається в межах держави, а решту 80% можна експортувати [5];

4) експорт сільськогосподарської продукції становить 21% усього експорту України до країн ЄС [7], причому країни ЄС є найбільшим імпортером сільськогосподарської продукції у світі (обсяги імпорту цієї продукції країн ЄС більші, ніж США, Японії, Канади, Австралії, Нової Зеландії разом, і сягнули 52 трлн євро у 2011 р.) [11];

5) низька мобільність та „старіння” сільського населення (переважна частка працюючих жителів сільської місцевості зайняті у виробничій сфері сільського господарства, вони важко пристосовуються до сучасних потреб ринку, при цьому значна частка людей працездатного віку перебувають у статусі нелегальних мігрантів в країнах ЄС).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням наслідків для вітчизняної економіки від створення зони вільної торгівлі з ЄС займаються багато науковців. Серед них Н.Бабицький, який приділяє особливу увагу вивченню досвіду інших країн Європи у створенні і функціонуванні зон вільної торгівлі з ЄС [1]; О.Шумило, який досліджує позитивні та негативні наслідки для економіки України від створення зони вільної торгівлі з ЄС [10]; В.Рябокін, який аналізує передумови та можливі перспективи створення поглибленої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС [6].

Мета дослідження. Метою дослідження є обґрунтування заходів щодо підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на європейському продовольчому ринку.

Результати дослідження. Про низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на європейському продовольчому ринку свідчать:

1. Низька ефективність цієї галузі порівняно з іншими країнами – загрозливим, з точки зору продовольчої безпеки, можна вважати істотне зниження рентабельності основних видів продукції сільського господарства (зокрема, у 2012 р. рівень рентабельності зерна становив 15,2%, порівняно з 275,1% у 1990 р., насіння сояшнику – 45,8% порівняно з 236,5%, м'яса великої рогатої худоби –29,5% порівняно з 25,0% відповідно). Незважаючи на те, що показник виробництва зернових та зернобобових культур на одну особу в Україні перевищує відповідний показник в країнах ЄС, для галузі є характерними надзвичайно низькі показники урожайності зернових – 31,2 ц/га (у Нідерландах 82,2 ц/га, Франції та Великобританії 67,1 ц/га), цукрових буряків – 411 ц/га (у Швейцарії 842,4 ц/га, Франції 773,2 ц/га.), картоплі – 161 ц/га (у Нідерландах 424,6 ц/га, Великобританії 424,5 ц/га) та продуктивності молочного стада – 3,5 тис. кг (у Данії 8,1 тис. кг, Нідерландах 7,1 тис. кг) [8].

2. Невідповідність структури українського експорту попиту країн ЄС на сільськогосподарську продукцію. Значні порівняльні переваги на ринках країн ЄС Україна має лише у торгівлі жирами, маслами тваринного і рослинного походження та зерновими культурами (табл. 1). Дещо менше значення індексу порівняльних переваг на ринках ЄС спостерігається у торгівлі овочами коренеплодами, шкіряною сировиною, їстівними плодами, горіхами, молочними продуктами та цукром. Зважаючи на товарну структуру імпорту сільськогосподарської продукції країнами ЄС, вітчизняним аграрним підприємствам варто нарощувати експортний потенціал у таких галузях, як виробництво м'яса, насіння сояшнику, вирощування фруктів, виробництво фруктових та овочевих консервів [12].

3. Невелика частка підприємств, сертифікованих згідно міжнародних стандартів (наприклад, лише 3% м'ясопереробних комбінатів, 34,6% молокопереробних підприємств володіють міжнародними сертифікатами), що обумовлено високою вартістю та складністю процесу одержання сертифікатів ISO чи HASSP (від 6 до 18 місяців), відсутністю процедури здобуття єврономеру в Україні.

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

4. Низька якість продукції внаслідок того, що 60% сільськогосподарської продукції виготовляється дрібними приватними господарствами населення [8], які обмежені фінансовими, матеріальними, технологічними, інформаційними ресурсами; у виробництві аграрної продукції зайняті переважно особи без належної фахової підготовки, у результаті чого виготовлена у цих господарствах продукція втрачає конкурентні переваги не лише на зовнішніх, але й на внутрішньому ринку.

Таблиця 1

Значення індексу виявлених порівняльних переваг України у торгівлі сільськогосподарською продукцією на ринках країн ЄС у 2012 р., розрахованого методом RCA

Країна	Значення індексу порівняльних переваг						
	<i>Жири і масла тваринного і рослинного походження</i>	<i>Зернові культури</i>	<i>Овочі коренеплоди</i>	<i>Шкіряна сировина</i>	<i>Істівні плоди горіхи цитрусові</i>	<i>Молоко і молочні продукти; яйця</i>	<i>Цукор</i>
Австрія	68,39	-	-	-	-	-	-
Бельгія	-	102,82	-	-	-	-	-
Греція	19,32	31,19	-	-	-	-	-
Ірландія	61,66	-	-	-	-	-	-
Іспанія	4,19	227,97	6,86	6,53	-	-	-
Італія	13,68	22,75	-	11,68	-	-	-
Люксембург	-	230,06	31,17	-	-	-	-
Нідерланди	15,97	30,67	-	-	4,66	-	-
Португалія	2,71	61,27	-	-	-	-	-
Франція	-	-	-	-	-	243,76	5,50
Швеція	-	-	-	-	10,66	-	-
Естонія	-	50,26	-	-	-	-	-
Кіпр	1856,01	1584,16	-	-	-	-	-
Латвія	-	-	-	1,06	-	-	-
Литва	-	-	-	170,27	-	-	-
Польща	-	-	-	-	-	11,14	-
Словенія	-	-	-	-	1,53	-	-
Угорщина	-	17,04	-	-	-	-	-
Чехія	-	-	-	-	3,50	4,38	-

Розраховано за: [7].

Значною мірою перешкоджають зміцненню конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК на зовнішніх ринках такі чинники:

- низький рівень розвитку вітчизняної фінансово-кредитної системи, що проявляється у високій вартості банківських кредитів та позик (невеликі суми на 2-3 роки під 24% у гривнях, у той час, як фермерам в країнах ЄС надаються кредити терміном до 20 років під 2-3% річних), відсутності галузевих кооперативних банків (Райффайзен Банк у Німеччині, Народні банки в Іспанії та Австрії, Кооперативний банк у Великобританії були створені безпосередньо для фінансування потреб аграрних кооперативів), нерозвиненості в Україні сфери страхування кредитних та виробничих ризиків;

- нерозвиненість інфраструктури АПК, що призводить до збільшення вартості виробництва, значних втрат продукції під час її транспортування та зберігання;

- недостатня гармонізація українських стандартів якості з міжнародними (лише 52% українських стандартів для сільськогосподарської продукції гармонізовано з міжнародними);

- низька капіталізація вітчизняних сільськогосподарських підприємств, яка обмежує їх можливості щодо залучення додаткових коштів для розвитку бізнесу;

- переважно низький рівень спеціалізації функціонуючих господарств – більшість вітчизняних сільськогосподарських підприємств займаються рослинництвом і тваринництвом, виробляючи при цьому 10-20 найменувань продукції. Навіть вузькоспеціалізовані господарства, де в структурі товарної продукції на один з її видів припадає 75% і більше, виробляють їх ще 10 або більше. Фермери країн ЄС обмежуються виробництвом лише двох-трьох видів сільськогосподарської продукції;

- недостатність державного цільового фінансування науково-прикладних розробок в аграрному секторі, що зумовлює незадовільну якість насіннєвого та племінного матеріалу, обмежує продуктивність сільськогосподарського виробництва;

- недостатня активність державної політики щодо підтримки родючості ґрунтів, що спричинює збільшення частки ґрунтів, які є непридатними для ведення сільського господарства (змиті, піддані вітрової ерозії, засолені, солонцюваті, перезволожені тощо) до 20% орних земель [8];

- занепад вітчизняної машинобудівної галузі та обмеженість фінансових можливостей сільськогосподарських виробників, які зумовили зменшення кількості сільськогосподарської техніки з 652 тис. шт. у 1991 р. до 147 тис. шт. у 2011 р. [8], причому 85% сільськогосподарської техніки є фізично та морально застарілою;

- фактичне знищення кооперативних традицій, що призвело до збільшення частки виробництва сільськогосподарської продукції у господарствах населення (82 % - у заготівлі молока, 63 % - у заготівлі м'яса, 50 % - у заготівлі яєць, 88 % - у заготівлі плодово-ягідної продукції, 89 % - у заготівлі овочів), тоді, як основою ефективного функціонування аграрного сектора в країнах ЄС є саме кооперативні організації, членами яких є понад 100 млн осіб, і на яких зайнято 6 млн наймих працівників.

Майже стовідсотковим охопленням сільських господарств протягом останніх 50 років характеризується кооперативний рух в Швеції, Данії, Норвегії, Фінляндії, Ісландії, Нідерландах. У Франції та Німеччині кооперативи об'єднують не менше 80% усіх сільськогосподарських підприємств. Часто кооперативи організовують переробку і збут спеціалізованої продукції, що йде не лише на внутрішній ринок, але й на зовнішні ринки. У Франції, Італії, Португалії, Німеччині, виноробство в яких визначає кон'юнктуру на світовому ринку вина, 35-46% (у Франції – до 70%) його виробництва і збуту здійснюють кооперативи. В Нідерландах, де продукується третина світового виробництва крохмалю, кооперативні організації забезпечують основну частину його виробництва і збуту, а також поставляють на ринок 75% шампінйонів і квітів. Датські кооперативи збувають 98% пушшини. Два молочних кооперативи і п'ять свинофермерських кооперативів Данії не лише володіють майже 100% національного ринку, а й цілком контролюють експорт своєї галузі.

У Данії, Фінляндії, Франції, Нідерландах, Швеції кооперативний сектор забезпечує 45-50% обсягу продукції харчової промисловості. У більшості європейських країн переробка молока майже цілком належить кооперативній галузі. Кооперативи мають значну частку в переробці м'яса (наприклад, в Скандинавії), зернових (Швеція, Нідерланди, Франція), овочів та фруктів (Данія, Нідерланди, Бельгія, Франція, Німеччина), виробництві цукру (Нідерланди), оливкової олії (Франція, Іспанія), спирту (Франція, Швеція).

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Важливі заходи розвитку галузі сільського господарства, які водночас забезпечують посилення конкурентоспроможності АПК, містяться у регуляторних актах Міністерства аграрної політики України, зокрема у програмах розвитку АПК: «Концепція розвитку сільських територій», «Аграрна реформа в дії», «Ініціатива «Рідне село» практичні кроки. Господарства населення та сільськогосподарська кооперація», «Аграрний комплекс – локомотив вітчизняної економіки», Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 року [2]; постановвах Кабінету Міністрів України, Програми діяльності Кабінету Міністрів України з активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки, програмі економічних реформ на 2010 – 2014 рр. "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" [7]. Проте в Україні відсутній єдиний нормативно-правовий документ (довготермінова стратегія), у якому закріплено механізм забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції з гарантіями державної підтримки. Об'єктивно видається доцільним прийняття такого документа та включення до нього, окрім безпосередніх заходів, направлених на посилення конкурентоспроможності вітчизняного АПК в умовах ЄС, також таких превентивних норм: забезпечення нульової ставки ПДВ для сільськогосподарських товаровиробників, недопущення відміни обов'язкового підтвердження сертифіката якості продукції, що ввозиться на територію України.

Висновки і пропозиції. З урахуванням існуючих проблем, а також позитивного зарубіжного досвіду, видається доцільною реалізація заходів у контексті підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК на європейському ринку за такими основними напрямками:

1) гармонізація вітчизняних стандартів на сільськогосподарську продукцію згідно стандартів ЄС за такими основними напрямками:
- створення та впровадження вітчизняної бази гармонізованих з міжнародними вимогами стандартів на сільськогосподарську продукцію і сировину та забезпечення необхідних обсягів фінансування цих робіт. Для гармонізації національного законодавства з нормативно-правовими актами СОТ та ЄС стосовно санітарного та фітосанітарного контролю потрібно доповнити чинне законодавство нормами, в яких передбачатиметься базування національних стандартів, інструкцій та рекомендацій відповідно до норм, встановлених Комісією з Codex Alimentarius, Міжнародним епізоотичним бюро, для охорони здоров'я тварин та запобігання їхнім захворюванням. Це стосується таких Законів України: «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про якість і безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини», «Про захист населення від інфекційних хвороб», «Про ветеринарну медицину», «Про тваринний світ»;

1. запровадження на території України спеціальної програми з сільського господарства та розвитку села, яка дозволить гармонізувати українські стандарти до вимог ЄС з меншими затратами з державного бюджету;

2) збільшення експортного потенціалу вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції через:
- сприяння (у тому числі фінансове) розробці і впровадженню систем управління якістю на основі принципів ISO 9000 та системи управління безпекою харчових продуктів (HASSP, Global G.A.P.), а також системи охорони довкілля на основі принципів ISO 14000;

- покращення репутації України на міжнародному ринку продовольства як країни-виробника екологічно чистих і безпечних продуктів. Для цього слід розробити та реалізувати державну програму просування українських агропромислових товарів, сільськогосподарської продукції і продовольства на зовнішні ринки, включаючи країн-учасниць СОТ та ЄС. Головним елементом промоційних програм повинно бути підкреслення конкурентних переваг української сільськогосподарської продукції, насамперед, її якості, гігієни, безпечності, харчових цінностей, зручності упаковки і маркування. Неабияке значення матимуть принципи екологічної чистоти та гуманного ставлення до тварин, покладені в основу вироблення таких товарів. У рамках промоційних програм необхідно організувати виставки та проводити інформаційні кампанії, які робитимуть акцент на системах гарантування походження і відповідності продукції та її традиційних особливих якостей;

- створення Державної агенції міжнародного маркетингу аграрної продукції при Міністерстві аграрної політики України, у функції якої входить стратегічне та поточне дослідження кон'юнктури зовнішніх ринків, організація міжнародного маркетингу; пошук зарубіжних партнерів для співробітництва, консультації у сфері ЗЕД, співробітництво з міжнародними фондовими біржами, організація міжнародних виставок, ярмарок, семінарів в Україні та сприяння участі вітчизняних суб'єктів господарювання у таких заходах за кордоном;

- заборона адміністративного втручання у регулювання зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією, натомість збільшення державних стратегічних запасів окремих продовольчих товарів для реалізації державних інтервенцій, а відтак послаблення цінових коливань та унеможливлення спекуляцій на внутрішньому ринку;

- збільшення обсягів державного фінансування наукових розробок у сфері біотехнологій, генетики, селекції, племінної діяльності, з метою покращення вхідних факторів забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції;

- створення дієвого механізму надання фінансової підтримки підприємствам через механізм здешевлення коротко- і довгострокових кредитів для модернізації і реконструкції виробництва;

3) налагодження сучасної інфраструктури аграрного ринку за допомогою:
- створення інфраструктури для консалтингу, навчання та підвищення кваліфікації фермерів і сільськогосподарських спеціалістів, з метою підвищення ефективності та продуктивності праці в аграрному виробництві;

- удосконалення „твердої” інфраструктури (будівництво шляхів, електромереж, налагодження системи водопостачання, меліоративних споруд, підвищення рівня інформатизації сільськогосподарських підприємств тощо);

- з допомогою програм фінансування ЄС у галузі підтримки якості та безпеки продовольчих товарів створення мережі недержавних лабораторій з контролю якості та безпеки сільськогосподарської продукції, а також єдиного контролюючого органу з питань безпеки та якості харчових продуктів і продовольчої сировини відповідно до практики країн ЄС;

- створення спеціалізованих банків для кредитування сільськогосподарських підприємств на пільгових засадах (під гарантії держави), а також лізингових установ;

4) посилення кооперації господарств населення виробників сільськогосподарської продукції шляхом:

- проведення інформаційної політики, спрямованої на популяризацію кооперативної форми господарювання серед господарств населення, висвітлення ключових переваг суб'єктів господарської діяльності у випадку створення кооперативу, пропагування позитивного досвіду розвинених країн, шляхом організації та проведення просвітницько-роз'яснювальної роботи серед селян щодо принципів кооперації та економічних і соціальних переваг кооперативних структур для сільськогосподарських товаровиробників, через публікації у періодичних виданнях, виступах на радіо та телебаченні;

- розробки та затвердження Указом Президента України Програми заходів щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі в реформуванні економіки України на ринкових засадах, в якій, зокрема, передбачити план заходів із вказанням конкретних завдань та конкретних виконавців; організаційно-економічних засобів стимулювання розвитку кооперативних об'єднань; стратегічних пріоритетів та інституційних засобів поглиблення кооперативного співробітництва з країнами ЄС; заходів щодо інтенсифікації проведення наукових досліджень з питань кооперації Національною академією наук України, галузевими академіями наук, з метою розробки теоретико-методологічних основ розвитку кооперативного руху в Україні;

- створення Державної агенції розвитку кооперативів (за прикладом Великобританії), метою якої стане стимулювання кооперативного руху в країні шляхом надання юридичної допомоги у вигляді консультацій кооперативним організаціям, надання рекомендацій урядовим установам з питань кооперації, розробка економічних проектів, які можуть виконуватися на кооперативній основі (табл. 2);

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

Таблиця 2

Напрями сприяння	Форми реалізації
Законодавче врегулювання відносин держави з кооперативними організаціями	у Конституціях Італії, Іспанії, Угорщини, Цивільному кодексі Італії визначено завдання держави щодо сприяння розвитку національного кооперативного руху.
Сприяння державних інституцій розвитку кооперації	1) Агенція розвитку кооперативів у Великобританії стимулює кооперативний рух в країні шляхом надання юридичної допомоги у вигляді консультацій кооперативам та особам, які мають намір заснувати кооператив, надає рекомендації урядовим закладам з питань кооперації, розробляє економічні проекти, які можуть виконуватися на кооперативній основі; 2) у Франції Міністерство соціальної економіки займається створенням умов для розвитку кооперації, проте не втручається в господарську діяльність кооперативів.
Пільговий режим господарювання або субсидіювання діяльності кооперативів	1) у Франції ремісничі, транспортні, морські та сільськогосподарські кооперативи цілком звільнюються від сплати податків з прибутку; 2) пільговий режим господарювання для кооперативів встановлений в Італії, Швеції, Іспанії, Франції; 3) в Італії держава звільняє споживчу кооперацію від необхідності торгувати у віддалених районах, де торгівля є збитковою, і створює для цього власні магазини, а також протягом перших років своєї діяльності кооперативи цілком звільнюються від податків; 4) у Німеччині споживчим кооперативам надаються податкові пільги та матеріальна допомога, яку надає федеральний уряд.

5) налагодження співпраці між виробниками сільськогосподарської продукції та дослідними установами через:
- запровадження грантових програм у вищих навчальних закладах з метою підтримки університетських досліджень, спрямованих на вирішення проблем галузі АПК, підтримка молодих науковців (корисним є досвід Фінляндії, де на сьогоднішній день працює понад дві тисячі організацій, котрі допомагають оцінювати економічну ефективність запропонованих нових технологій, перевіряти їх на практиці, впроваджувати у виробництво);

- фінансування з державного бюджету наукових досліджень, підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для виробничої і соціальної сфери села, інформаційно-консультаційного обслуговування;

- стимулювання розвитку територіально-виробничих та агротехнічних комплексів виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, наукового обслуговування сільськогосподарських виробництв. Це дозволить акумулювати обмежені фінансові активи агропідприємств і спрямувати їх на розробку і впровадження нових технологій у сфері сільського господарства, а також переробної та харчової галузей промисловості;

6) використання позитивного досвіду країн ЄС у регулюванні ринку аграрної продукції у напрямі зміцнення конкурентоспроможності АПК, що, серед іншого, включатиме:

- прийняття поданого на розгляд Кабінету Міністрів України проекту постанови «Про порядок державної реєстрації генно-модифікованих організмів» з такими поправками: 1) тимчасово використовувати реєстр рослин, який існує у ЄС, у період державної реєстрації та початку промислового виробництва ГМО-продукції, оскільки згідно міжнародних та вітчизняних норм на це знадобиться як мінімум три роки; 2) переглянути норми постанови, в яких визначено п'ять органів виконавчої влади, на які покладено регуляторні та контролюючі функції, – в країнах ЄС достатньо ефективно ці функції виконує один вповноважений орган;

- створення спільної програми із залучення провідних європейських спеціалістів до співпраці з українськими партнерами в галузі встановлення правил регулювання внутрішнього аграрного ринку згідно з європейськими та міжнародними стандартами, налагодження механізмів створення умов для інвестицій, технічної допомоги, розбудови інфраструктури, підготовки персоналу в аграрному секторі;

2. реалізація на території України проектів за підтримки ЄС, спрямованих на допомогу в організації стажувань, семінарів і конференцій, підтримці транскордонних зв'язків, поширюванні інформації про європейські грантові програми серед українських виробників та експортерів аграрної продукції.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Бабицький Н. Нова угода між Україною та ЄС: вибір між прагматизмом та ідеалізмом [електронний ресурс] / Н.Бабицький // Режим доступу: www.justinian.com.ua/article.php?id=2231.
2. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року [електронний ресурс] // Режим доступу: who-is-who.com.ua/bookrubr/indagrim2007/6.html - 26к.
3. Ланченко С.О. Організаційно-економічний механізм інвестування в аграрній сфері АПК [електронний ресурс] / С.О.Ланченко // Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/e-journals/nd/2006-2/06leaaic.html.
4. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.
5. Професійні організації звернулись до Президента України щодо ситуації на зерновому та олійному ринках [електронний ресурс] // Режим доступу: www.agroconf.org/uk/node/4359.
6. Рябокін В.А. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС / В.А.Рябокін // Режим доступу: <http://s-journal.cdu.edu.ua/base/2008/v6/v6pp158-160.pdf>.
7. Статистичний збірник «Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2012 р.» / Державний комітет статистики України: Під загальним керівництвом О.М. Прокопенка. – К., 2013. - 139 с.
8. Статистичний щорічник «Сільське господарство України» за 2012 рік / Державний комітет статистики України: Під загальним керівництвом О.М. Прокопенка. – К., 2013 – 367 с.
9. Угода про поглиблену вільну торгівлю між Україною та ЄС: наслідки для ринку сільськогосподарської та харчової продукції [електронний ресурс] / Режим доступу: www.icps.com.ua/doc/FTA_agro_red.ppt.
10. Шумило О. Зона вільної торгівлі: крок назустріч ЄС? [електронний ресурс] / О.Шумило // Режим доступу: www.icps.com.ua/doc/Shumylo%20in%20zn.pdf.
11. FAOSTAT [електронний ресурс] // Режим доступу: <http://faostat.fao.org>.
12. The Common Agricultural Policy Explained [електронний ресурс] / Режим доступу: ec.europa.eu/agriculture/publi/capexplained/cap_en.pdf.